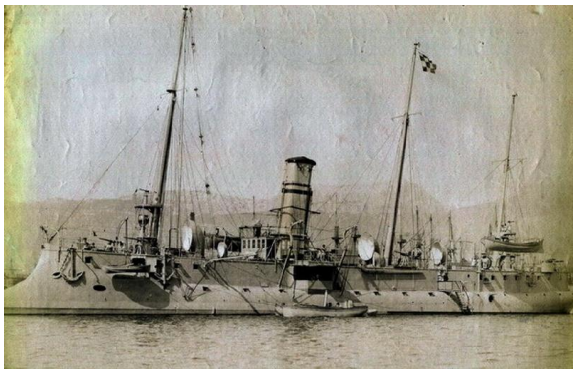
ПОСЕЩЕНИЯ НА ЧУЖДИ ВОЕННИ КОРАБИ ВЪВ ВАРНА - 1878-1906 Г. ЧАСТ 5

Продължение на: 10 юни 2013 г. Посещения на чужди военни кораби във Варна - 1878-1906 г. Част 4

1902 г., 3 октомври. Пристига **френският стационер „VAUTOUR”** [1], [2].

Френският стационер „Vautour” http://garoupe.free.fr/Vautourb.jpg

Стационерът „Vautour” е спуснат на вода през 1889 г. като последния от серията от четири контра-миноносеца клас „Condor”. **Основни технически данни:** водоизместимост стандартна 1240 т, дължина 68 м, широчина 9 м, газене 4,7 м, скорост 27 възела. Екипаж 167. Въоръжение: 5 х 100 мм, 10 х 65 и 47 мм, 5 торпедни апарата [5]. Към 1894 г. изпълнява вече функцията на стационер към френското посолство в Цариград. На него през 1902-1904 г. известният френски писател Клод Фарер служи като офицер [6], а през 1903-1905 г. небезизвестният ревностен туркофил Пиер Лоти е командир [7]. В екипажа на „Vautour” като помощник-командир е зачислен ръководителят на френската мисия в България кап. II р. Пол Пишон [8]. През 1908 г. корабът е изведен от строя [8]. При гостуването на „Vautour” във Варна негов командир е фрегатен капитан (кап. II р.) Emile Paul Amable Guepratte (по-късно - вицеадмирал) [9].

Вицеадмирал Émile Guépratte (1856-1939 г.) -
http://www.wikimanche.fr/images/thumb/5/50/Guepratte.jpg/200px-Guepratte.jpg

След пристигането на френския кораб във Варна капитанът му е приет от Фердинанд I в двореца Евксиноград. После българският княз гостува на борда на „Vautour". Френските моряци приемат много радушно майка му с възгласа „Да живее княгиня Климентина!". Тя пък поздравява всеки моряк поотделно, а на един от тях подарява златен часовник [10].

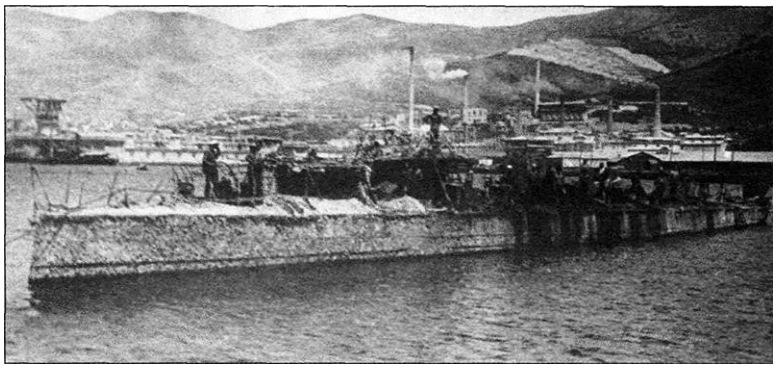
1. **Черно море, № 2368, 28 март 1936, с. 2.**
2. За пристигането на този френски военен кораб съобщих за пръв път през 2007 г. [3], но тогава разполагах само с податката от в. „Черно море", където името е грешно отпечатано като „Дотур". Две години по-късно поправих името и допълних с кратки сведения [4], но все още нямах възможност за достъп до интернет.
3. **Алексиев, Иван.** Несполучлива визита в българската морска историография. – Морски вестник (Варна), № 14, 20 юли 2005, с. 7.
4. **Алексиев, Иван.** Посещения на френски военни кораби в България 1878-1944 г. – Морски вестник (Варна), № 4, 28 февр. 2007, с. 12.
5. **Classe Condor.** – http://fr.wikipedia.org/wiki/Classe_Condor
6. **Claude Farrere.** – http://www.memoireafriquedunord.net/biog/biog16_Farrere.htm
7. **Pierre Loti.** – http://fr.wikipedia.org/wiki/Pierre_Loti
8. **Пеев, Георги.** Личното досие на Пол Пишон – главнокомандващ Българския черноморски флот от 1897 до 1908 г. – Архивен преглед, 1998, № 3-4, 88-91.
9. **Emile Guepratte.** – http://www.wikimanche.fr/%C3%89mile_Gu%C3%A9pratte
10. **Бурбулон, граф Робер дьо.** Български дневници; С., ИК „Колибри", 1995. 544 с.

1905 г., 21 юни. Пристига **руският миноносец „СТРЕМИТЕЛЬНЫЙ"** [1].

През 1902 г. в Санкт Петербург е спуснат на вода миноносецът „Фазан" от серията от 26 миноносеца тип „Сокол". През март 1902 г. е преименуван на „Стремительный". Влиза в строя през септември 1902 г., след което до март 1903 г. прави преход от Балтийско море до Севастопол. **Основни технически данни:** водоизместимост 309 т, дължина 69 м, широчина 5,64 м, газене 1,98 м; две вертикални парни машини с тройно разширение с обща мощност 3880 к.с., парните котли са приспособени за работа с въглища и нефт, два гребни винта, макс.скорост 24 възела. Екипаж 62. Въоръжение: 2 х 75 мм оръдия, 2 х 7,62 мм картечници, 2 х 457 мм надводни торпедни апарата, 12 заградни мини [5]. През октомври 1907 г. е прекласифициран на ескадрен миноносец. През юни 1918 г. е потопен от екипажа си, за да не попадне в германски ръце. През 1926 г. е изваден и предаден за нарязване [6].

След като на 14 юни 1905 г. на борда на броненосеца „Князь Потемкин-Таврический" избухва моряшки бунт, главният командир на руския Черноморски флот вицеадмирал А. Х. Кригер поставя задача на миноносеца „Стремительный" и минния крайцер „Гридень" да издирят бунтовния кораб и да го потопят. По това време екипажът на „Стремительный" по щат е 4 офицери и 52 моряци, но за по-

голяма сигурност при тази специална и засекретена задача екипажът е съставен от 20 офицери и 13 моряци. Командир на кораба е лейт. Андрей Александрович Янович.
На 19 юни 1905 г. „Стремительный” отплава от Севастопол към Одеса. След известно време миноносецът среща контраминоносеца „Завидный” и лейт. А. А. Янович приема от него още няколко моряци. През нощта срещу 20 юни моряци успяват да повредят торпедата. На 20 юни сутринта откриват саботажа, в Одеса до вечерта същия ден успяват да приемат въглища, масло и нови торпеда и да отплават. На 21 юни сутринта констатират, че са негодни не само новите торпеда, но и торпедните апарати. През деня „Стремительный” пристига в Кюстенджа, не открива тук „Князь Потемкин-Таврический” и „се насочил към Варна, където торпедата и апаратите били поправени” [7]. Очевидно докъм обед на 21 юни 1905 г. командирът на „Стремительный” още не е взел решение да насочи кораба към Варна. От друга страна, в Санкт Петербург първото официално съобщение за моряшкия бунт на „Князь Потемкин-Таврический” е публикувано през същия ден (21 юни) [8].
Пак през този ден крайцерът „Надежда”, плавайки от Ялта към Варна, на 30 мили от Севастопол среща „Князь Потемкин-Таврический” и при завръщането си във Варна новината бързо се разпространява из града [9, с. 129]. Засега е загадка обаче как варненци научават за предстоящото идване на руския миноносец с уж секретна мисия. Местните жители се вълнуват за съдбата на бунтовниците и предполагайки, че те пристигат със „Стремительный”, надвечер същия ден на пристанището се стичат много посрещачи.

Миноносецът „Стремительный” след изваждането му от дъното на Цемеската бухта (гр. Новоросийск) през 1926 г.
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/85/Stremitel%27nyy1926Novorossiysk.jpg/800px-Stremitel%27nyy1926Novorossiysk.jpg

Руският миноносец влиза в 19,30 ч. във Варненското пристанище под предлог „да вземе вода и въглища”. Руският вицеконсул е бил информиран за целтана пристигането и „предварително откупил всички въглища, с които разполагал един склад в града”. Константин Черкавски в парадна

униформа посреща четирима офицери от екипажа на миноносеца и едва тогава на посрещачите става ясно, че миноносецът не е съучастник на бунтовния броненосец, а всъщност негов преследвач [2]. В ействителност, след като „Стремительный” е попълнил запасите си от гориво още в Кюстенджа, главната цел на посещението му във Варна е била издирването на броненосеца [8]. Междувременно командирът на „Надежда” съобщава на лейт. А. А. Янович, че през същия ден българският крайцер среща броненосеца „Князь Потемкин-Таврический”. В 4 часа след полунощ „Стремительный” отплава [2], [10].
Остава неясно дали руският миноносец наистина е използвал близо деветчасовия си престой във Варна за привеждане в изправност на торпедата и торпедните си апарати и дали при това не е получил съдействие и от страна на Флотския арсенал във Варна?

1. Според дописка във варненския вестник „Свободен глас”, пристигналият руски кораб е определен като „контра-торпильор” [2]. Уточнението на класа направих по руски сайтове [3], [4], [6].
2. **Вторник вечерта, часът по 7 . ...** – Свободен глас (Варна), г. I, № 13, 25 юни 1905, с. 2.
3. **Стремительный (миноносец).** – http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%28%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B5%D1%86%29
4. **Эскадренный миноносец „Стремительный**” – http://www.nashflot.ru/page/imperia/stremitelny/3
5. Сведенията за основните технически данни на „Стремительный” са много несигурни, т.к. достъпните в интернет публикации за кораба
от руски автори съществено се различават и те не посочват източници. Вероятно причината е в това, че тези данни се отнасят за състоянието
на кораба в различни периоди на експлоатация (преминал е през поне два ремонта), но в публикуваните сведения не е отбелязано към коя година се отнасят. Тук за основа приех информацията от Уикипедия и нейните препратки. Част от данните в местния вестник [2] противоречат на тази информация, но сега е невъзможно да се установят причините. Например корабът пристига по тъмно и престоява само 8 часа, поради което незнайният журналист положително не се е качвал на борда и за дописката си е ползвал посредник. Особено съществено е отклонението при въоръжението: според руската Уикипедия „Стремительный” има само две оръдия и две картечници, докато варненският вестникар съобщава за „12 най-модерни топа” [2] (?).
6. **Эскадренный миноносец „Стремительный”** – http://flot.sevastopol.info/ship/esminets/stremitelniy.htm
7. **Гаврилов, Борис Иванович.** В борьбе за свободу. Восстание на броненосце „Потемкин”. М., Мысль, 1987. 222 с. – http://militera.lib.ru/h/gavrilov_bi/04.html
8. **Восстание на броненосце „Потёмкин”.** – http://ru.wikipedia.org/wiki
9. **Павлов, Владимир.** Развитие на българския военноморски флот 1897-1913. С., Държ. военно изд-во, 1970. 236 с.
10. На 24 юни 1905 г. към полунощ броненосецът „Князь Потемкин-Таврический” пристига в Кюстенджа, на следващия ден влиза в пристанището и екипажът му се предава на румънските власти, които спускат андреевския флаг на руския кораб и издигат румънския. На 9 юли с.г. тук идва руска ескадра под командването на контраадмирал С. П. Писаревский и в състав броненосците „Чесма” и „Синоп” и четири

миноносеца. Същия ден „Князь Потемкин-Таврическй” е предаден на руското командване, от кораба е снет румънският флаг и над него издигнат андреевският [8]. Пак на 9 юли за негов временен командир е назначен лейт. А. А. Янович [11].

11. **Янович 1-й Андрей Александрович Первый Начальник Бакинского Отделения Офицерской Школы Морской Авиации Отдела Воздушного Флота**. – http://www.ourbaku.com/index.php

1905 г. Лятото. Във Варненския залив, между Галата и Евксиноград, хвърлят котва „два огромни военни руски кораба”. Варненските ученици Петър Димитров и Георги Господинов достигат с плаване до тях, където са радушно приети от моряците. През същия ден на борда са поканени представители на местната власт и някои граждани на Варна [1, с. 15-17].

1. **Димитров, Петър.** Бележник за онова, което не се е забравило до сега. С., Нар. младеж, 1970. 112 с.

1906 г., 18 май. В тържественото откриване на новото Варненско пристанище участват и **10 чужди военни кораба (от 7 страни)**, които са хвърлили котва на рейда [1, с. 281]. По този повод 33 офицери и членове на екипажите им са наградени с ордени „За Военна заслуга” (II до V ст.) и „Св. Александър” (III до V ст.) и бронзови медали с корона [1, с. 309-311].

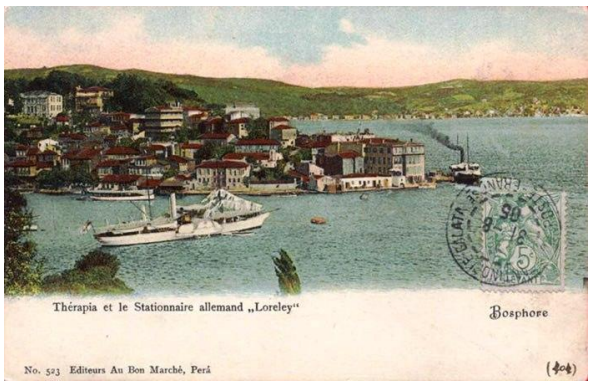
Австро-унгарският стационер „TAURUS” (II) е с командир кап. II р. Алфред Фрайхер фон Куделка (от 1917 г. – вицеадмирал) [2], награден е с орден „За Военна заслуга” – III ст. [1, с. 310].

Английският стационер „IMOGENE” е желязна винтова яхта с водоизместимост 460 т. Спусната е на вода през 1882 г. и първото й име е „Jamacar”; през същата година е продадена и преименувана на „Imogene”. Служи като стационер при британското посолство в Цариград. През 1919 г. е преименувана на „Impey” и през същата година продадена [3], [4].

Английският стационер „Imogene”, Цариград - http://www.levantineheritage.com/therap.htm#3

Германският стационер „LORELEY” (III) е с командир кап.-лейт. Вилхелм Бодо фон Крозиг, който при гостуването във Варна е награден с орден „За Военна заслуга” – III ст. [1, с. 311].

Германският стационер „LORELEY” (III) - Цариград - *http://www.levantineheritage.com/therap.htm*

Италианският стационер „ARCHIMEDE” е построен във Венеция и влиза в кралския военен флот на Италия през 1888 г. **Основни технически данни:** тип авизо (от една серия с „Galileo Galilei”), пълна водоизместимост 886 т, дължина най-голяма 77 м, широчина 8,03 м, газене 3,75 м; една вертикална парна машина с тройно разширение 1384 к.с., един гребен винт, 11,9 възела, екипаж 73. Въоръжение: 4 х 120 мм оръдия. През периода ноември 1904 - юли 1907 г. изпълнява функциите на италиански стационер в Цариград. През 1913 г. – разоръжен и изключен от списъците на италианския флот, нарязан за скрап 1915-1916 г. [6]. Командир на „Archimede” към май 1906 г. е корветен капитан (кап. III р.) граф Джачинто ди Мария Ловера ди Мария, награден е с орден „За Военна заслуга” – III степен [1, с. 309].

Италианският стационер „Archimede” - *http://upload.wikimedia.org/wikipedia/it/e/e1/Avviso_Archimede.jpg или* *http://navyworld.narod.ru/itnavy.files/Archimede.jpg*

Румънският бронепалубен крайцер „ELISABETA” е с командир кап. II р. Никола Барбиери, който е награден с орден „Св. Александър” – III ст. [1, с. 310].

Румънският миноносец „NĂLUCA” е първият кораб от серията от три миноносеца (заедно със „Sborul” и „Smeul”), построен е през 1887 г. във френската корабостроителница „Forges et Chantiers de la Mediterranee”. **Основни технически данни:** стоманен корпус, водоизместимост 56,7 т, дължина 35,02 м, широчина 3,54 м, газене 0,91 м; парна машина с мощност 540 к.с., скорост 20,3 възела. Екипаж 12. Въоръжение: 1 х 37 мм, 2

торпедни апарата [6, с. 162]. Командирът на кораба кап.-лейт. Алфонс Сион е награден с орден „Св. Александър” – V ст. [1, с. 310].
Румънският торпедоносец „SMEUL” е еднотипен на „Năluca”, построен е през 1888 г. [6, с. 162], потъва по време на буря в Черно море през 1917 г. [7]. Командирът на кораба кап.-лейт. Михаил Гаврилеску (по-късно - вицеадмирал) е награден с орден „Св. Александър” – V ст. [1, с. 310]; при гостуването си във Варна посещава Флотския арсенал и чрез него командването на румънския флот получава първите преки сведения за строежа на българските миноносци [8, с. 103].

Румънските миноносци „Năluca” (отляво) и „Smeul” (отдясно) (в средата – учебният кораб „Mircea”) – http://www.ligamilitarilor.ro/wp-content/uploads/2013/02/Naluca-MIRCEA-Smeul-12.jpg

Руският броненосец „ТРИ СВЯТИТЕЛЯ” е с командир кап. I р. Константин Ергомишев (по-късно – ген.-лейт.), който във Варна е награден с орден „За Военна заслуга” – II ст.; старшият офицер кап. II р. Михаил Подушкин (по-късно - контраадмирал) получава орден „За Военна заслуга” – III ст. [1, с. 309].
Руският минен крайцер „ГРИДЕНЬ” е шестият и последен кораб от серията минни крайцери тип „Казарский” (в Древна Русия „гридень” е член на княжеската дружина, телохранител на княза). Построен е в Николаев, влиза в действие през 1895 г. [9, с. 57]. При посещението във Варна негов командир е кап. II р. Вениамин Василевич Степанов – старши офицер на знаменития руски крайцер „Варяг” (1902-1904 г.); награден е с орден „Св. Александър” – III ст. [1, с. 309].
Френският стационер „VAUTOUR” е с командир фрегатен капитан (кап. II р.) Морис Албер Грасе (по-късно – вицеадмирал), награден е с орден „Св. Александър” – III ст.
Чуждестранните военни кораби пристигат за тържественото откриване на пристанището във Варна по лична покана на княз Фердинанд I. В Русия тя е приета охотно, за което свидетелства мнението на министъра на външните работи граф В. Н. Ламсдорф: „...би било твърде желателно както от гледна точка на особените отношения, които съществуват между Русия и България, така и за това, щото да се възползуваме от случая да подчертаем нашето ръководно положение на Черно море с изпращането на

най-крупни бойни единици, което е недостижимо за другите държави...” [10, с. 75]. Впоследствие обаче Русия се отказва от подобна военноморска демонстрация и във Варна пристигат само два кораба.
Към 15 май във Варна вече са пристигнали италианският стационер „Archimede” и френският „Vautour”. На следващия ден с влак от София във Варна пристига Фердинанд I и с катера „Чайка” отплава за Евксиноград. Минавайки между двата стационера, те приветстват българския княз с по 21 оръдейни изстрела.
На 18 май Фердинанд I в адмиралска униформа, придружен от военния министър генерал-майор Михаил Савов и военната си свита, заминава с крайцера „Надежда” от Евксиноград за Варна. Когато „Надежда” достига наредените на Варненския рейд чужди военни и търговски кораби, първите последователно салютират с оръдейни изстрели, след което всички, освен броненосеца „Три Святителя”, плават след „Надежда” до края на вълнолома, където князът слиза. Там той открива своя бронзов бюст с възпоменателен надпис, след което отново застава на борда на българския крайцер, който пресича лентата с надпис „С Нами Бог”, поставена на входа на пристанището. После веднага всички чуждестранни военни параходи поздравяват събитието с 21 оръдейни изстрела. На кея почетна рота от 8-и пех. Приморски полк отдава военни почести на Фердинанд I, следва молебен в специално построен павилион и церемониален марш на почетната рота. Непосредствено след това князът с военната си свита се връща на борда на „Надежда”, където му се представят командирите на всички военни и търговски кораби, участващи в откриването.
На последвалия банкет на борда на германския параход „Stambul” (1) присъстват Фердинанд I, дипломатическите представители на чужди държави, командирите на военните параходи, българските министри, чуждестранните военни аташета, Варненският и Преславски митрополит Симеон, капитаните на търговските параходи, председателят на Безименното акционерно дружество за направа на Варненското пристанище Иван Грозев, местните власти и княжеската военна свита. По време на банкета Фердинанд I произнася реч, в която изтъква: „Дълбоко съм трогнат тоже от залога на висока симпатия, която ни дадоха чуждестранните правителства и особено нашата освободителка, като изпратиха благосклонно военни пароходи да участвуват при това тържество. Като им благодаря тук, аз поздравявам командирите на хубавите пароходи, тъй многобройни в това пристанище, чието присъствие в българските води придава на това тържество такава силна светлина”.
След банкета князът посещава чуждестранните военни кораби, като към 16,30 часа започва от броненосеца „Три Святителя”. Тук Фердинанд I е посрещнат от руския пълномощен министър в България Андрей Николаевич Щеглов, командира на броненосеца кап. I р. К. Л. Ергомишев, командира на минния крайцер „Гридень” кап. II р. В. В. Степанов, офицерите и екипажа на броненосеца. При изпращането на князакакто от руския броненосец, така и от останалите чуждестранни

военни кораби той е салютиран с оръдейни изстрели. Тези визити завършват в 20,30 часа, след което Фердинанд I се връща на борда на крайцера „Надежда”, откъдето наблюдава едночасовите празнични илюминации и фойерверки [11].
На 19 юни в двореца Евксиноград българският княз дава обед, на който са поканени дипломатическото тяло, чуждестранните военни аташета, български генерали, командирите на чуждестранните военни кораби [12].
Пет дни по-късно руският дипломатически представител в България А. Н. Щеглов съобщава на Страшимир Добрович – началник на кабинета на Фердинанд I, че е получил от главния командир на Черноморския флот вицеадмирал Г. П. Чухнин и командира на броненосеца „Три Святителя” кап. I р. К. Л. Ергомишев телеграми, с които молят да се предаде на българския княз „дълбоката им благодарност за във висша степен благосклонния прием, оказан на нашите моряци от Негово Височество във Варна” [13].

1. **Пристанище Варна (1347-1906 г.). Сборник документи и материали.** Съставител Б. Дряновски. Варна, ИК „Морски свят”, 2006. 352 с.
2. http://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_K/Koudelka_Alfred_1864_1947.xml
3. **HMS *Imogene*.** – http://en.wikipedia.org/wiki/HMS_Imogen
4. **British Embassy, Constantinople (Stationnaire).** http://hansard.millbanksystems.com/commons/1909/sep/28/british-embassy-constantinople
5. **Archimede (avviso).** – http://it.wikipedia.org/wiki/Archimede_%28avviso%29
6. **Военные флоты и морская справочная книжка на 1893 г. В. К. А. М.** Санкт Петербург, Типография Эдуарда Гоппе, 1893. Благодаря на д-р Атанас Панайотов, който ми предостави сведението за румънските военни кораби, поместено в този неизвестен и трудно достъпен за мен справочник.
7. **High Seas Torpedo Boats Class S, Smeul / Sborul / Naluca, Forges et Chantiers de la Mediteranee, 1888**. – http://romaniaforum.info
8. **Petrescu, Nicolae C. Cu tricolorul la catarg. Comandanţi de marină in războiul pentru intregirea Romaniei. Europroduct, 2002. -** http://www.marinarii.ro/images
9. **Мельников, Р. М.** Минные крейсера типа „Казарский”. – Судостроение, 1982, № 6, 55-59.
10. **Павлов, Владимир.** Развитие на българския военноморски флот 1897-1913. С., Военно изд-во, 1970. 236 с.
11. **Известия от Двореца.** – Държавен вестник, № 113, 29 май 1906, 1- 7.
12. **Варна, 19 май. Днес дипломатическото тяло ...** – Държавен вестник, № 107, 20 май 1906, с. 14.
13. ЦДА, Ф. 3К, оп. 1, а.е. 131, л. 22. Оригинал. Машинопис. Рус. ез.

Иван АЛЕКСИЕВ
(Край)